

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 5.

Onsdagen den 27 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 20 och den 21 innevarande månad.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 1, angående talmannens i första kammaren vägran av proposition å remiss av en inom kammaren väckt motion, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m.

Memorialet lades till handlingarna, och ifrågavarande motion hänvisades till tredje särskilda utskottet.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 2, angående talmannens i första kammaren vägran av proposition å remiss av en inom kammaren väckt motion, nr 7, om inställande tills vidare av alla värnpliktsövningar.

Ang. propositionsvägran beträffande viss motions remiss till utskott.

Uti en i första kammaren väckt motion, nr 7, hade herr Winberg hemställt, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 9, måtte besluta att samtliga värnpliktsövningar — däri inbegripet jämväl repetitionsövningar — tills vidare, och till dess resultatet av en utredning rörande minskning av militärbördorna föreläge, skulle helt inställas.

Enligt utdrag av första kammarens protokoll för den 15 innevarande augusti hade vid föredragning av omförmälda motion, efter det talmannen på anförda skäl vägrat framställa proposition å motionens remitterande till utskott samt kammaren beslutit yrka, att sådan proposition skulle framställas, överläggningen blivit, jämlikt § 61 riksdagsordningen, förklarad vilande och målet förvisat till konstitutionsutskottet för den i nämnda paragraf omförmälda åtgärd.

Utskottet hade enligt nu föredragna memorial av angivna orsaker funnit, att herr Winbergs förevarande motion icke stode i det

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1919. Nr 5. 1

Ang. propositionsvägran
beträffande
viss motions
remiss till utskott.

oskiljaktiga sammanhang med den ifrågavarande propositionen, att den kunnat vid denna urtima riksdag grundlagsenligt väckas, och att således kammarens talman grundlagsenligt förfarit, då han vägrat proposition på remiss av densamma.

(Forts.)

Reservationer hade avgivits

1:o) av herrar *Larsson* i Västerås, *Schlyter*, *Thulin*, *Gullberg*, *Janson* i Kungsör, *Zander*, *Jansson* i Edsbäcken, *Leander* och *Gylfe*, vilka anförde:

»Enär herr Winbergs yrkande, liksom framställningen i propositionen, innebär förslag till provisorisk begränsning av utbildningstiden för de värnpliktiga samt yrkandet sålunda måste anses stå i oskiljaktigt sammanhang med det i propositionen riksdagen förelagda ärende, hava vi för vår del ansett, att proposition å remiss till utskott av motionen grundlagsenligt icke kan vägras.»

2:o) av herr *Ljunggren*, som hänvisat till sitt uttalande i utskottets memorial nr 1.

3:o) av herr *Olof Olsson* beträffande motiveringen.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Då ju enligt grundlagens föreskrift någon ändring i beslut, vartill konstitutionsutskottet kommit i frågan av här föreliggande art, icke kan komma till stånd och något yrkande om ändring av detsamma icke heller kan göras, skulle det kunna förefalla tämligen onödigt att vid föredragningen av detta utskottets memorial öppna någon debatt. Det må emellertid ursäktas mig, om jag här tillåter mig göra några erinringar, så att inte ärendet alldeles blir begravet i stillhet.

Jag gör icke dessa erinringar huvudsakligen därför, att utskottet har ansett, att min motion icke borde kunna remitteras, utan jag gör det därför, att utskottets föreliggande memorial, såväl det nu föredragna som det tidigare föredragna, ha den betydelse, rent konstitutionellt sett, att jag anser det skulle vara mycket egendomligt, om densamma, utan att ett ord yttrades här i kammaren, lades till handlingarna.

Först och främst skulle jag vilja göra några allmänna erinringar rörande själva andan och grunddragen i våra grundlagar i detta avseende. Man behöver väl icke vara någon driven grundlagstolkare för att komma till det resultatet, att om det är någonting som våra grundlagsstiftare av 1809 voro angelägna om att tydligt framhäva, så var det, att riksdagens ställning och dess rätt rörande behandling och kritik av från Kungl. Maj:ts sida riksdagen förelagda ärenden icke på något sätt fick kringskäras, eller, med andra ord, att riksdagen i allt förbehöll sig den fria prövningsrätten, initiativrätten och rätten att ändra och utvidga från Kungl. Maj:ts sida riksdagen förelagda ärenden. En alldeles särskild anledning, varför man lade synnerligen stor vikt vid detta, var, att den närmast föregående tiden hade givit sådana

lärdomar, att man ansåg, att detta måste bli en av grundpelarna i den nya konstitutionen.

Nu måste jag säga mig, att den ställning, konstitutionsutskottet intagit i här förevarande fall, särskilt med hänsyn till den motivering, det har förebragt, och den ståndpunkt eller rättare *de ståndpunkter*, utskottet presterat i de olika memorialen, dock icke kan ge något annat intryck än att man här är på väg att kringskära denna riksdagens suveräna ställning. Att sådant kan förekomma nu, just vid en tidpunkt, när man — som jag tillät mig erinra om redan vid den debatt, som uppstod, då det var fråga om remiss av motionen — talar om, att demokratien i större utsträckning än tidigare skulle få göra sig gällande här i vårt land, det är någonting synnerligen egendomligt. Det kan inte lämnas alldeles obeaktat detta, ty det är klart, att med den snäva tolkning, som enligt min mening konstitutionsutskottet i detta fall har givit grundlagens bestämmelser, kommer man otvivelaktigt till det resultatet, att riksdagens rätt i detta avseende har kringskurits på ett ganska betänkligt sätt.

Jag skulle vidare något litet vilja uppehålla mig vid den omständigheten, att konstitutionsutskottet i detta fall är nog hyggligt att själv leverera material för en kritik vid behandlingen av dessa här föreliggande memorial. Det är nämligen, såsom man finner, om man läser genom de båda memorial, som här föreligga, så att motiveeringen i memorial nr 2 fullständigt slår ihjäl såväl motiveeringen som det beslut, utskottet kommit till, i memorial nr 1. Det kan helt naturligt inte bero på någonting annat än, att vid dessa ärendens avgörande den rena slumpen fått spela in och i sista hand blivit utslagsgivande. Det är klart, att då det gäller för riksdagen och för vårt parlamentariska liv så viktiga ärenden som dem, det här rör sig om, nämligen om riksdagens ställning gent emot Kungl. Maj:t så måste det vara en synnerligen betänklig sak, ifall man nödgas konstatera, att det fått vara slumpen, som varit avgörande vid en sådan frågas behandling. Att så emellertid har skett, har väl berott på, att man i detta fall inom utskottet har haft att räkna med en s. k. »hoppande majoritet».

Jag skall inte fördjupa mig i det här ärendet vad beträffar dess rent konstitutionella betydelse, därför att det förefaller mig, som om denna egentligen borde stå tämligen klar för envar; och då man i alla fall här, som sagt, icke kan göra något yrkande, tjänar det nog intet till att alltför mycket uppehålla sig vid saken. Jag skulle dock vilja säga, att när konstitutionsutskottet, som ju skall vara den högsta vårdaren av våra grundlagars efterlevnad, på sätt här onekligen efter mitt förmenande har skett i så betänklig grad, tagit ett steg på vägen till att kringskära och begränsa riksdagens möjligheter i detta avseende, då måste jag i alla fall fråga mig, om konstitutionsutskottet vid behandlingen av detta ärende haft fullt klart för sig de uppgifter och det ansvar, som i detta avseende vilat på detsamma. Naturligtvis har det haft det. Jag har ju inte rätt att betvivla det, ty det skulle ju vara att på något sätt förgripa sig mot den mäktiga institution, som heter konstitutionsutskott, ingenting kan dock hindra

Ang. propositionsvägran beträffande viss motions remiss till utskott.

(Forts.)

Ang. proposi-
tionsvägran
beträffande
viss motions
remiss till ut-
skott.

(Forts.)

mig att i detta avseende ha min egen uppfattning rörande utskottets sätt att här sköta sitt uppdrag.

Jag skulle sedan också vilja säga några ord med avseende på de skiljaktiga ståndpunkter, som utskottet har kommit till ifråga om behandlingen av de båda ärenden, som till detsamma hänskjutits. Därvid är det betecknande, som jag förut nämnde, att utskottet i sitt memorial nr 1 säger: »Herr Wigforss' yrkande innebär, liksom framställningen uti propositionen förslag till en provisorisk begränsning av utbildningstiden för de värnpliktiga, även om yrkandet i sin räckvidd går något längre än vad som i propositionen ifrågasatts. Då sålunda enligt utskottets mening herr Wigforss' yrkande står i oskiljaktigt sammanhang med det i den kungl. propositionen riksdagen förelagda ärende, har konstitutionsutskottet funnit, att proposition å remiss till utskott av motionen grundlagsenligt icke kan vägras.»

I memorial nr 2 säger utskottet följande: »I motioner, som väckas i anslutning till denna kungl. proposition, få således för så vitt angår värnpliktsövningarna, grundlagsenligt endast framföras förslag, som åsyfta ändrade bestämmelser i fråga om den första tjänstgöringen för 1919 års klass, men däremot icke förslag, som röra de värnpliktigas övningar i övrigt, enär sådant förslag icke kan anses stå i oskiljaktigt sammanhang med det i propositionen till urtima riksdagens prövning hänskjutna ärendet.»

Ja, där höra herrarna tydligen själva hur fullkomligt utskottet i sitt senare memorial slår ihjäl sin motivering i det förra. Jag behöver säkerligen icke i detta avseende längre uppehålla mig vid den punkten. Jag upprepar ännu en gång, att det är det mest egendomliga resultat man har sett av behandlingen inom riksdagens konstitutionsutskott utav en för riksdagen så viktig fråga som den här föreliggande, och jag beklagar på det högsta, att det inte är möjligt för riksdagen eller för denna kammare att nu åstadkomma någon ändring därvidlag.

Jag skulle så till sist vilja säga några ord rörande de rent praktiska verkningar för ögonblicket ifråga om riksdagens arbete, som det resultat kan ha, vartill utskottet har kommit uti förevarande ärende. Jag skall då tillåta mig att göra en mycket kort rekapitulering av ärendets behandling.

Som alla veta, väcktes här av undertecknad en motion av innehåll, som omförmåles i konstitutionsutskottets nu föredragna memorial, och rörande remissen av denna motion uppstod tvist mellan talman och kammare. Kammaren såsom sådan uttalade sig för, att motionen i fråga borde remitteras. En lika lydande motion avlämnad i andra kammaren, remitterades där utan vidare av kammaren till vederbörande utskott. Alltså kan man säga, att *båda kamrarna som sådana* uttalat sig för, att motionen i fråga borde remitteras. Detta hindrar emellertid inte, att ett utskott, som i sin tur skall representera båda dessa kamrar, kommer till ett alldeles motsatt resultat rörande den motion, som avlämnades i denna kammare. Nåväl, hur kommer nu saken egentligen att ställa sig med hänsyn till den rent praktiska behandlingen av den motion, som väcktes

i andra kammaren? Ja, därom tyckes det råda synnerligen delade meningar, och konstitutionsutskottet har icke ansett sig skyldigt att i det sammanhang, i vilket det nu hade att behandla frågan, inlåta sig på spörsmålet, hur därvidlag skall förfaras. Sävitt jag vet, finnes inte någonting föreskrivet i grundlagen om, hur förfaras skall i dylika fall. Utan att göra våld på andra kammarens suveräna rätt att remittera en motion, som där väckes, och få den motionen behandlad, lär man väl knappast heller kunna förhindra, att så sker, men om så skulle ske, inträffar den egendomliga omständigheten, föreställer jag mig — under alla förhållanden är det möjligt, att den omständigheten inträffar — att jag i egenskap av motionär här i första kammaren är förhindrad att framställa yrkande om bifall till den av mig i ämnet väckta motionen — därför att detta skulle vara i strid med grundlagens föreskrifter — men jag skulle möjligen vara oförhindrad att framställa yrkande om bifall till det exemplar av samma motion, som avlämnats i andra kammaren. Ja, jag vill bara framställa detta som en möjlighet, och herrarna förstå, att redan den omständigheten, att denna *möjlighet* föreligger, att vi kunna komma in i dylika rent absurda förhållanden, visar, att saken sannerligen ännu icke är klargjord. Den är mindre klargjord än någonsin, ty resultatet av konstitutionsutskottets behandling av ärendet synes mig vara, att det hela är ännu mer förvirrat än förut.

Nu skall man invända: Ja, men den situationen behöver icke inträffa, ty antagligen kommer det utskott, till vilket motionen i andra kammaren remitterats, att förklara, att på grund av det utslag, som fallit i konstitutionsutskottet beträffande den motion, som väcktes i första kammaren, finner sig utskottet förhindrat att behandla motionen i fråga och återförvisar den till kammaren. I så fall är det en *praxis*, som man tillskapar, men som, såvitt jag förstår, icke har någon verklig grund i de föreliggande grundlagsbestämmelserna, och det blir för att rädda sig ur en för övrigt synnerligen delikat situation, som man kanske kommer att välja den utvägen.

Jag skulle också, för att inte mitt anförande skall bli alldeles för ensidigt, beträffande min kritik över utskottets behandling av ärendet, vilja för omväxlings skull uttala min synnerligen stora beundran för konstitutionsutskottets sätt att rädda sig ur en ganska kinkig situation. Jag gick nämligen i min stilla enfald och var synnerligen intresserad av att se, hur konstitutionsutskottet i förvarande fall skulle handla. Jag föreställde mig nämligen i min okunnighet om den stora visdom, som utskottet besitter, att det, hur det än handlade, skulle komma i en skäligen svår belägenhet, i det att, om utskottet ansåg, att motionerna i fråga borde remitteras, komme det ju litet på kant med denna kammares talman, och om utskottet dekreterade, att motionerna i fråga icke finge remitteras, bleve det en liten stilla admonition åt andra kammarens talman. Emellertid visade sig konstitutionsutskottet vara situationen vuxen och klarade uppgiften på det sättet, att det indirekt gav en

Ang. propositionsvägran
beträffande
viss motions
remiss till utskott.

(Forts.)

Ang. propositionsvägran beträffande viss motions remiss till utskott.

liten admonition åt båda hållen och sålunda skapade en salomonisk rättvisa.

Nu kan jag dock inte underlåta att uttala den meningen, att detta snillrika utslag nog har det gemensamt med en del andra snillrika ting, att det kommit till på bekostnad av vad det sunda förnuftet eljest skulle ha ansett riktigt i föreliggande fall.

Ja, nu är frågan den, hur man lämpligen skulle avsluta ett anförande som detta. Jag beklagar, att det inte är möjligt för kammaren att på något sätt ge tillkänna sin fortsatta anslutning till den ståndpunkt, som den intog. då frågan var före, angående remiss av motionerna. Det allra riktigaste hade naturligtvis varit, om det här varit möjligt att återförvisa detta ärende till konstitutionsutskottets förnyade behandling i förhoppning att, om möjligt, vid den förnyade behandlingen sluppen icke skulle få spela samma avgörande roll som den nu tydligen gjort. Men då någonting sådant icke låter sig göra, föreställde jag mig, att det åtminstone skulle vara möjligt för kammaren att på något sätt här ge sin mening tillkänna, och jag tänkte mig, att det då skulle vara tillåtet att framställa det yrkandet, att kammaren måtte med ogillande lägga memorialet till handlingarna. Men tyvärr har jag fått den upplysningen, att inte ens en så blygsam åtgärd från kammarens sida är tillåten. Utskottet befinner sig här i den lyckliga omständigheten, att inta alldeles samma ställning som en självhärskare. Det bara dekreterar: Så och så skall det vara; och någon meningsyttring från deras sida, som saken gäller, kan inte ifrågakomma. Under sådana förhållanden kan jag endast beklaga, herr talman, att jag nu är förhindrad att göra något som helst yrkande.

Herr Ljunggren: Herr talman! Då jag låtit anteckna en reservation till detta memorial, och då ärendet i och för sig är synnerligen viktigt med hänsyn till sina konsekvenser, har jag ansett mig böra närmare motivera den ståndpunkt, jag intagit.

Utav memorialet framgår, att jag vid avgörandet inom utskottet av den föreliggande tvistefrågan kommit till det resultat, att proposition å remiss till utskott grundlagsenligt icke bort vägras å någondera av de nu ifrågavarande motionerna. Men beträffande skälen för denna min ståndpunkt har jag icke kunnat helt ansluta mig till dem, som visserligen yrkat på remiss av såväl herr Wigforss' som herr Winbergs motion men som därvid åberopat stadgandet i § 2 riksdagsordningen.

Enligt min mening uppdrager detta stadgande icke någon snävare gräns för omfattningen utav motion, som vid urtima riksdag väckes i samband med en kungl. proposition, än den gräns, som är bestämd för omfattningen utav motsvarande motion vid lagtima riksdag. Däremot uppdrages i § 2 riksdagsordningen en annan gräns, nämligen för motionsrätten, i det att denna motionsrätt — naturligtvis inom den tid, som föreskrives i § 55 riksdagsordningen, d. v. s. inom 10 dagar från riksdags öppnande, i grundlagsfrågor inom 40 dagar, eller, om motionen föranletts av proposition, inom 10 dagar

från propositionens avlämnande — är fullständigt fri vid lagtima riksdag, men däremot vid urtima riksdag knuten till vad med de kungl. propositionerna, som det heter. »står i oskiljaktigt sammanhang». Redan stadgandets ordalydelse ger detta vid handen, när det talas om ärenden, som få »hos urtima riksdag» förekomma.

Motions omfattning vid såväl urtima som lagtima riksdag bestämmes däremot i § 55 riksdagsordningen. Där stadgas nämligen: »Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande, dock att motion i grundlagsfråga må väckas inom fyrtio dagar från öppnandet och motion, som föranledes av kungl. proposition, vilken efter öppnandet till riksdagen avläts, sist vid det sammanträde, som infaller näst efter tio dagar från propositionens avlämnande i kammare.» Denna paragraf, i vad den berör motioner i anledning av kungl. proposition, lämnar sålunda föreskrift dels angående motionstiden, dels angående motionens omfattning.

Nu har man emellertid velat göra gällande, att § 55 icke skulle ha tillämpning på urtima riksdag, eftersom härom skulle stadgas i § 2. Med en sådan utgångspunkt kommer man emellertid till den orimligheten, att *motionstiden* i samband med de kungl. propositionerna vid urtima riksdag skulle vara fullkomligt obegränsad, ty om denna motionstid finnes intet stadgande i § 2. Eller också måste man tillgripa en annan förklaring, nämligen att stadgandet i § 55 angående motionstiden och motions omfattning visserligen skulle beträffande *motionstiden* syfta jämväl på urtima riksdag men däremot beträffande *motions omfattning* gälla endast lagtima riksdag. En dylik tolkning är dock, enligt min mening, så omöjlig, att den näppeligen kan upprätthållas.

För mig står det sålunda utom allt tvivel, att man i den förvarande frågan har att hålla sig till § 55 riksdagsordningen och att hänvisningen till § 2 varit oriktig. Åberopandet av § 2 i detta fall är, enligt min mening, grundat mera på tvångsföreställning än på saklig motivering. Man har fastnat på uttrycket i § 2 om »oskiljaktigt sammanhang» och förbisett, att innebörden i detta uttryck måste bedömas i »oskiljaktigt sammanhang» med ordalydelsen i § 55.

Vid detta bedömande har man tyvärr ingen ledning av dem. »som lagen gjorde». De ha icke lämnat någon motivering, såvitt jag kunnat finna. Däremot är jag övertygad om, att en närmare granskning av riksdagshandlingarna skulle ge vid handen, att man i praxis hittills tillämpat den tolkning, som jag här sökt utveckla. Sålunda har man, såvitt jag känner, även vid lagtima riksdagar bestämt samma gräns för motions omfattning, som vid urtima riksdag. Personligen har jag erfarenhet härav, i det att jag vid lagtima riksdagen 1917 nödgades efter konferens med talmannen återkalla en av propositionen nr 200 föranledd motion, enär den icke ansågs »falla inom ramen för och omedelbart hänföra sig till» det ärende, som regeringen framlagt. Å andra sidan fick jag vid 1918 års, d. v. s. förra årets, urtima riksdag en motion remitterad, som låg vida

Ang. propositionsvägran beträffande vissa motions remiss till utskott.

(Forts.)

Ang. propositionsvägran beträffande viss motionsremiss till utskott.

(Forts.)

mer på yttersidan av det av Kungl. Maj:t framlagda ärendet, än vad herr Winbergs och även herr Wigforss' motioner kunna anses göra.

Beträffande definitionen av det »ärende», som innefattas i nu föreliggande kungl. proposition nr 9 kan jag ansluta mig till utskottsmajoritetens i memorial nr 1 uttalade mening. Därest den motsatta sidans uppfattning skulle bliva normerande, hamnade man i det rena godtycket. Man finge då *en* gräns för motions omfattning vid lagtima riksdag men *en annan* gräns vid urtima, och i båda dessa fallen bleve det en smakfråga, var den ena gränsen slutade och var den andra började. En ypperlig illustration till detta förhållande ha också de utskottsledamöter lämnat, herrar Olsson och Hellberg, som medgivit remiss å herr Wigforss' motion men vägrat remiss å herr Winbergs. Högern inom utskottet, med vilken även herr Engberg i detta fall förenat sig, har såtillvida och i enlighet med sina utgångspunkter handlat mera konsekvent, att den velat vägra remiss å båda motionerna.

Men även dess utlåtande ger, om man studerar det närmare, belägg på, att själva utgångspunkten måste vara felaktig. Det heter nämligen i det av högern dikterade utlåtandet å sid. 6 i memorial nr 2: »Grundlagen medger sålunda icke en motionär möjlighet att vid urtima riksdag framföra något, som med skäl kan betraktas som ett annat och nytt ärende i förhållande till ett visst regeringsförslag, utan allenast att väcka förslag, som falla inom ramen för och omedelbart hänföra sig till det eller de ärenden, som regeringen prövat nödigt att framlägga.» Detta är riktigt. Jag har också yrkat på remiss av båda motionerna, emedan de enligt min uppfattning uppfylla det sålunda uppställda villkoret. Men skall uttalandet hava någon beviskraft för högerrepresentanternas ståndpunkt, så måste därav följa, att i anslutning till propositioner vid lagtima riksdag motionsvis kunde framföras något som *icke* uppfyllde dessa villkor, d. v. s. — för att citera utskottet — »något som med skäl kan betraktas som ett annat och nytt ärende i förhållande till ett visst regeringsförslag.» Detta är emellertid *icke* fallet, som jag tror mig hava uppvisat.

Gränsen för *motions omfattning* har hittills sålunda varit densamma vid såväl urtima som lagtima riksdag, så snart motionerna föranletts av en kungl. proposition. Avviker man härifrån, öppnas vid urtima riksdag obegränsade möjligheter för talman eller kammarmajoritet att undertrycka misshagliga initiativ. Talmannen, resp. kammarmajoriteten, hava endast att för varje särskilt fall definiera »ärendet» på ett sätt, som bäst passar för tillfället.

För min del vill jag icke vara med om att på dylikt sätt beskära riksdagens och de enskilda riksdagsmännens initiativrätt i ärenden, som av Kungl. Maj:t framläggas. Den nu föreliggande, av motionärerna framförda frågan kan visserligen sägas vara av relativt underordnad betydelse, eftersom ett uppskov med avgörandet utan olägenhet må kunna ske till nästa lagtima riksdag. Men urtima riksdagar sammankallas ju i regel för mycket viktiga och trängande frågors avgörande eller i tider, då landet befinner sig i oro

och fara. Icke minst ur denna synpunkt tror jag, att man är mera på den säkra sidan genom att hålla alla lagliga möjligheter öppna för den svenska riksdagens initiativrätt.

Det är på dessa av mig anförda skäl, herr talman, som jag ansett mig kunna och böra ansluta mig till dem, som uttalat, att proposition å remissen icke grundlagsenligt bort vägras.

Ang. propositionsvägran beträffande viss motions remiss till utskott.
(Forts.)

Herr Cla^son: Med anledning av de yttranden, som här avgivits på grund av konstitutionsutskottets memorial nr 2 skall jag be att få säga några ord. Jag skall till att börja med säga, att om jag icke begärt ordet vid memorial nr 1, ehuru jag där är reservant, så har detta givetvis icke berott på, att jag gillat utskottets ståndpunkt i det memorialet, utan det har varit därför att det synes mig som om såväl utskottets motivering som reservanternas motivering vore så pass klart framlagda i båda dessa memorial, att jag trodde, att någon debatt egentligen icke påkallades. Emellertid har nu här blivit en debatt, och då torde det vara naturligt, att jag avger ett yttrande till svar.

Jag skall först börja med den siste ärade talaren. Jag vill då säga, att jag hört honom utveckla samma skäl och samma åskådning i utskottet, som han här fört fram något vidlyftigare, än som står i hans reservation, och jag får bekänna, att jag varken i utskottet eller här lyckats till fullo förstå honom. Jag kan icke förstå det logiska sammanhanget i den grundlagstolkning, som han här velat föra fram. Inte annat än jag förstår vilar den på en fullständig missuppfattning av grundlagsbestämmelserna i detta stycke, ett missförstånd av vad grundlagen verkligen innehåller och hur den är redigerad. Det är nämligen uppenbart, att man måste läsa varje grundlagsbud i dess rätta sammanhang. Man måste vid studiet av grundlagen se till, vad avsikten är med en paragraf, vad är det som tillhör denna paragraf och vad är det som av denna paragraf skall regleras. Det är detta som det synes mig, att herr Ljunggren inte tillräckligt observerat eller tagit hänsyn till. Nu är det så, att i § 2 i riksdagsordningen och i motsvarande § 49 regeringsformen innehållas grundlagsbestämmelserna om vid vilket tillfälle den urtima riksdagen får sammankallas och vad som vid denna urtima riksdag får förekomma. De innehålla de avgörande bestämmelserna om urtima riksdagens verksamhetsområde. Det förefaller mig, som herr Ljunggren ett ögonblick i sitt anförande var inne på denna tankegång, då han nämligen, såvida jag hörde honom rätt, erkände, att motionsrätten vid urtima riksdagen reglerades av § 2 i riksdagsordningen. Det är emellertid icke blott motionsrätt, utan allt, som får förekomma vid en urtima riksdag, som regleras av denna paragraf. Och det är reglerat så, att där får endast förekomma vad som av Kungl. Maj:t för riksdagen framlägges och vad som därmed står i oskiljaktigt sammanhang. Det kan ju i förbigående anföras, att samma sak även är uttryckt i en annan paragraf i grundlagen än i de två av mig nu omnämnda. Om man nämligen går till § 34 i riksdagsordningen, som visserligen i huvudsak handlar om andra ämnen, förekommer, där alldeles samma tankegång.

Ang. propositionsvägran
beträffande
viss motions
remiss till utskott.

(Forts.)

Det heter nämligen, sedan det stadgats om sättet för framläggande av Kungl. Maj:ts proposition vid lagtima riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov: »men om riksdagen urtima är, kungöres för densamma anledningen till dess sammankallande och avlämnas de förslag och framställningar, vilka skola bliva föremål för kamrarnas överläggningar; Konungen dock obetaget att sedermera även andra förslag framställa». Således även där är initiativet vid urtima riksdagen fullständigt tydligt och ovedersägligen bundet vid Kungl. Maj:ts uppfattning om vad som lämpligen bör vid urtima riksdagen förekomma. Däremot § 55 riksdagsordningen, som herr Ljunggren ville anföra i detta sammanhang, den handlar om en helt annan sak. Den handlar om motionstiden vid riksdagar. Och man får icke vänta, att denna paragraf, som handlar om motionstiden, skall innehålla någon bestämmelse, som handlar om motionsrätten vid en urtima riksdag, när denna är på ett helt annat ställe och på ett annat sätt uttryckligen reglerad. Sålunda, grundlagen synes mig vara fullständigt klar. § 2 riksdagsordningen handlar om urtima riksdag och dess verksamhetsområde, § 55 handlar om motionstiden. Och jag vill tillägga, att såvitt jag förstått överläggningarna i konstitutionsutskottet rätt, har ingen mer än herr Ljunggren varit inne på den tankegång, han här velat ge uttryck åt. Detta med anledning av hans anförande.

Sedan skall jag något mera utförligt, än som skett i memorialet, utveckla konstitutionsutskottets egen ståndpunkt och bemöta herr Winbergs anförande. Den första fråga, som man har att göra sig, är naturligtvis, vilket ärende är av Kungl. Maj:t för denna riksdag framlagt. Utskottets majoritet har i memorial nr 2 kommit till den övertygelsen — och jag tror icke att det kan jävas — att den fråga, som här är framlagd, är begränsad till utbildningstiden för 1919 års värnpliktiga och vad som angår deras första tjänstgöringsår. rekryt-skolan. Det är också tydligt, varför den frågan framkommit nu, och inga andra. Det är därför, att ett beslut därom måste fattas vid urtima riksdagen, om det över huvud taget skall ha någon mening, enär inkallelse av denna årsklass eljest skall ske redan i november månad detta år. Sålunda, om en ändring skall kunna ske, tillhör det denna urtima riksdags verksamhetsområde att besluta därom. De andra frågorna däremot som röra värnpliktslagen tillhöra icke den urtima riksdagen. De kunna väckas och behandlas vid lagtima riksdag, utan att någon som helst preskriptionstid försittes. Och det är naturligtvis därför som Kungl. Maj:t begränsat sig till endast denna fråga; och när Kungl. Maj:t icke har velat flytta över beslutanderätten om de andra värnpliktsfrågorna till denna urtima riksdag, kan riksdagen på eget initiativ, enligt min övertygelse om vad grundlagen föreskriver, icke göra det.

Inom ramen av det kungliga förslaget råder däremot mycket stor frihet, och det har visat sig vid remisserna vid denna riksdag. Det har t. ex. förekommit remiss av motioner, som avse 1919 års klass och dess första tjänstgöringstid, men som velat utvidga ramen till andra vapenslag än de av Kungl. Maj:t föreslagna. Det är ju naturligt, att

ett beslut om dessa andra vapen och om de värnpliktigas inkallelse till tjänstgöring vid dem måste fattas i detta sammanhang, om det skall ha någon mening. Sålunda, i det fallet har det lämnats fullkomlig utvidgningsrätt, om jag så får säga. Det har också lämnats frihet att motionera om andra begränsningar i denna tjänstgöringstid, än Kungl. Maj:t föreslagit. Det har remitterats motioner, som ha utsträckts ända därhän, att denna utbildningstid för rekrytskolan skulle kunna gå ned till noll. Inom den av Kungl. Maj:t dragna ramen har man sålunda lämnat fullständigt fri motionsrätt.

Ang. propositionsvägran beträffande viss motions remiss till utskott.

(Forts.)

Men när man sedan kommer till dessa motioner, närmast herr Winbergs motion, så överskrider den denna ram. Den begränsar sig varken till denna årsklass eller till det första tjänstgöringsåret, som det här gäller, utan sträcker sig till värnpliktsövningarna över huvud taget för obestämd tid framåt. Jag skall i detta sammanhang icke utveckla, huru enligt vår uppfattning, enligt reservanternas vid utlåtandet nr 1 uppfattning, även herr Wigforss' motion har överskridit denna ram. Det behöver jag icke närmare yttra mig om; därvidlag torde vad vi såsom utskottsreservanter till nämnda memorial yttrat, vara tillräckligt tydligt. Vår ståndpunkt såväl i denna reservation som i memorialet nr 2 är sålunda klar. Vad som ligger inom ramen av den kungl. propositionen har fått remitteras. Vad som ligger utom den har icke bort remitteras, och talmannen har grundlagsenligt förfarit.

Nu ville den förste talaren göra några invändningar, och jag skall därför be att få säga några ord i anledning därav. Hans första invändning var, att grundlagsstiftarna av 1809 voro mycket angelägna om, att riksdagens rätt icke finge kringskäras: riksdagen hade oinskränkt rätt att taga initiativ och behandla vilka ärenden som helst. Ja, men detta gäller endast lagtima riksdag. Grundlagsstadgandet beträffande den bestämmelse, som det nu gäller, härrör sig från 1866 års grundlagsstiftare. När de införde årliga riksdagar och när de tänkte sig inkallandet av en urtima riksdag såsom en mera utomordentlig riksdag mellan de årliga riksdagarna, så hava de fullt medvetet insatt denna begränsning för den urtima riksdagen.

Det kan vara av ett visst intresse att följa de anteckningar, som finnas av den främste av dessa grundlagsstiftare, nämligen Louis de Geer. Det finnes nämligen några anteckningar av honom rörande riksdagsordningens tillkomst. Av dessa framgår, att man till en början tänkte på en något vidsträcktare motionsrätt. Man talade om »det eller de allmänna ärenden», som Kungl. Maj:t förelade riksdagen. Men sedan vid den slutliga redigeringen har man begränsat motionsrätten på det sätt, som framgår av riksdagsordningens nuvarande lydelse.

Den ärade talaren nämnde, att han ansåg, att denna begränsning skulle vara märklig i en tidsålder, då man står inför den utvecklade demokratien; den skulle vara ett band på dess rörelsefrihet. Ja, vad den saken beträffar, så är dock grundlagens bestämmelser för närvarande på denna punkt sådana. Man kan ju resonera om huruvida man tycker att detta

Ang. propositionsvägran
beträffande
viss motions
remiss till utskott.

(Forts.)

grundlagsstadgande, som står där, är lämpligt eller icke, och man kan framställa förslag rörande ändring av detta grundlagsstadgande. Men när grundlagsstadgandet nu står där, måste man vara ense om, att det måste tillämpas. Jag ber därjämte att få erinra om vad som yttrades redan vid remissen rörande praxis i dessa frågor. Jag tror inte, att det är rätt att ställa denna sak i sammanhang med demokrati eller icke demokrati, om man påminner sig de erfarenheter vi hava från 1918 års urtima riksdag, där — som det erinrades vid remissen av dessa motioner — man i *båda* kamrarna var fullt ense om att vägra remiss på en rad av motioner, som enligt mitt förmenande knappast gingo så pass mycket utom ramen av de kungl. propositionerna, som dessa båda motioner gjort. En rörde värnpliktsfrågan, flere andra rörde frågor om krigstidstillägg. Man kunde ju då resonera så, att när Kungl. Maj:t föreslagit krigstidstillägg för vissa befattningshavare, så borde den omständigheten att andra befattningshavare icke fått krigstidstillägg vid den lagtima riksdagen, icke hindra att vid urtima riksdagen även deras fråga kunde upptagas. Kungl. Maj:t hade emellertid begränsat sig till ramen av dem, som vid lagtima riksdagen fått krigstidstillägg, och *båda* kamrarna stannade, utan att, såvitt jag kunnat finna, någon som helst opposition gjorde sig gällande, vid den ramen. Det är sålunda icke fråga om en mer eller mindre demokratisk uppfattning, utan det är fråga om grundlagens stadgande.

Sedan talade den ärade talaren något om eller ifrågasatte, huruvida konstitutionsutskottets medlemmar hade känt sin uppgift och sitt ansvar fullt tillräckligt. Jag vill säga, att jag är fullkomligt övertygad, att ingen av utskottets medlemmar har tagit denna sak på annat sätt, än att deras avsikt varit att söka tolka grundlagen i denna fråga efter bästa förmåga, och de hava känt sitt ansvar.

Jag tror också, att även anhängare av en annan åskådning skulle kunna finna, att om man här ger sig ut på vidderna, kan man komma till rätt egendomliga resultat. Reservanterna vid detta memorial ha nu enligt min tanke gått utöver ramen, då de sökt definiera den kungl. propositionens ärenden.

De ha icke begränsat sig till utbildningstiden för värnpliktiga av 1919 års klass beträffande deras första tjänstgöring, utan de ha talat om en »provisorisk begränsning av utbildningstiden» över huvud taget. Ja, men det är ju något helt annat, än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det är en fråga, som icke förelagts urtima riksdagen, men tager man saken så, kan man naturligtvis utvidga propositionens räckvidd och urtima riksdagens räckvidd, hur långt man behagar. Man skulle t. ex. med samma rätt kunna säga, att det här är fråga om utbildningstiden i allmänhet; alltså få vi motionera om utbildningstiden i allmänhet för alla vapenslag, för armén och flottan och allt annat. Man skulle kunna lika väl säga, att det är fråga om försvaret; alltså motionera vi om allt, som rör försvaret. Man skulle kunna säga, att det, som delvis motiverat den kungl. propositionen, är önskan om besparingar i budgeten: vi anse därför, att det står i oskiljaktigt sammanhang med dessa besparingar, att man undersö-

ker möjligheten till andra besparingar i budgeten. Man skulle på det viset kunna uppriva hela budgeten. Man kunde ock draga fram andra saker. Den ene säger, att det står i oskiljaktigt sammanhang med indragning i värnpliktstiden, d. v. s. värnkraftens försvagande, att man sätter något annat i stället för att på ett annat område stärka den. Den ene skulle kanske vilja stärka befästningarna, en annan öka flottan, en tredje göra en omläggning av utrikespolitiken. En fjärde kan säga, att i oskiljaktigt sammanhang med detta står frågan om sättet, varpå de besparade penningarna skola användas. Och man har också försökt sätta i sammanhang med denna fråga, huruvida icke de värnpliktiga som befrias skulle kunna i stället åläggas att fullgöra någon civil värnplikt. Sålunda, man kan upprulla nästan vilka frågor som helst, som annars skulle tillhöra den lagtima riksdagens verksamhetsområde. Man kan gå så långt som helst. Detta om konsekvenserna.

Den förste ärade talaren gjorde också åtskilliga anmärkningar beträffande skillnaden mellan dessa båda memorial. Ja, därpå behöver jag egentligen icke giva mig in i svaromål. Om min uppfattning varit rådande över hela linjen, så skulle den mening vi, som stå som reservanter vid memorialet nr 1, representera, blivit den segrande även där och konstitutionsutskottets enhetlighet hade då blivit fullständig. Emellertid tror jag, att man icke får förfasa sig alltför mycket över dessa båda memorial. Det är ju en gång så, att det är två särskilda motioner med två alldeles skilda yrkanden, som icke äro identiska, och det är sålunda icke underligt, att två meningar kunnat göra sig gällande. Det har nu inträffat i utskottet, att vissa medlemmar haft en mening om den ena motionen och en annan om den andra. Jag har icke delat deras uppfattning, men jag kan naturligtvis icke pretendera, att alla människor skola tycka detsamma som jag i alla frågor, och då har resultatet med nödvändighet blivit, att utslaget kunnat falla olika i de olika frågorna.

Samma ärade talare ville också gentemot utskottets ståndpunkt framhålla såsom en egendomlighet, att båda kamrarna i detta fall uttalat sig för en remiss; sålunda hade konstitutionsutskottet givit båda kamrarna orätt. Jag skall då endast tillåta mig erinra, att när remiss yrkades i denna kammare, så gjordes det uttryckligen med den motiveringen, att frågan kunde anses tvistig och att det under sådana förhållanden kunde vara skäl att hänskjuta frågan till konstitutionsutskottet. Yrkandet innebar sålunda, såvitt jag förstår, inte, på det sätt det framfördes, att kammarens medlemmar då tagit någon bestämd ståndpunkt i frågan, och jag tillåter mig säga, att jag med all aktning för kammarens ledamöter verkligen betvivlar, att de i det ögonblicket, när de kommo upp och fingo höra talmannens remissvägran, hade tillfälle att så grundligt sätta sig in i frågan beträffande dessa motioner, vilka då ännu icke voro tryckta, som det sedan varit konstitutionsutskottets skyldighet att göra.

Den ärade talaren talade också om det praktiska resultatet av utskottets beslut, som han menade skulle leda till orimligheter. Han tänkte sig möjligheten av, att det skulle kunna framställas yrkande

*Ang. propositionsvägran
beträffande
riss motions
remiss till utskott.*

(Forts.)

Ang. propositionsvägran beträffande viss motions remiss till utskott.

(Forts.)

i den ena kammaren, som icke kunde framställas i den andra kammaren. Ja, detta är icke så märkvärdigt. När man har två kamrar, som äro självständigt beslutande, kan det många gånger inträffa. Det har inträffat många gånger förut i vårt riksdagsskick, och jag tänker, att så länge vi behålla tvåkammerssystemet, lära vi få finna oss i, att det inträffar. Men vad som är avgörande är, att om den ena kammaren beslutat i en riktning i en fråga, men ett liknande yrkande icke får framställas i den andra kammaren, så kan något riksdagens beslut icke komma till stånd i denna fråga. Det synes mig också ganska naturligt, när konstitutionsutskottets majoritet efter noggrann omprövning och med en motivering, som är så pass stark, som den utskottet här presterat, kommit till det resultatet, som utskottet kommit till.

Jag har givetvis intet annat yrkande, än att memorialet skall läggas till handlingarna.

Herr O l s s o n, O l o f: Herr talman! Det har fallit sig så den här gången, att det är två av denna kammares ledamöter, nämligen herr Hellberg och jag, som kommit att spela »den rena slumpens roll», såsom herr Winberg uttryckte det. Det är ju klart, att vi båda — jag ser, att jag ensam är närvarande här — då på ett alldeles särskilt och beklagligt sätt komma att falla under den dom, som herr Winberg uttalade. Och jag misstänker, att det egentligen inte kommer att betraktas som någon förmildrande omständighet, att jag personligen reserverat mig mot motiveringen i båda memorialen. Då jag emellertid gjort detta, anser jag, att det kanske är riktigt — för att inte herr Winberg skall sväva i okunnighet om min verkliga ställning till saken — att jag nu yttrar några ord.

I det allra mesta delar jag den uppfattning, som bäres fram i memorialet nr 2, och jag skulle säkerligen inte ha reserverat mig mot motiveringen till detta, om där inte i ett par utvecklingar lyst igenom ännu en uppfattning, som förefaller mig vara alltför snäv.

Såsom kammarens ledamöter ha lagt märke till under den debatt, som nu fortgått här i en timme, är det tre faktorer, som spela in i denna fråga och som varit föremål för utläggningar inom konstitutionsutskottet. Det är först och främst urtima riksdagens karaktär, d. v. s. hur den bör betraktas, för det andra, vad man skall förstå med det ärende, som Kungl. Maj:t framlägger för denna urtima riksdag, och för det tredje, hur man skall rätt tolka den sista satsen i riksdagsordningens § 2, d. v. s. vad som med det ärendet »står i oskiljaktigt sammanhang».

I fråga om den första punkten äro utläggningar tämligen onödiga. Riksdagsordningens § 2 är i det stycket så tydlig, att den inte bör vara svår att förstå, om man över huvud taget har någon fallenhet i den vägen.

Litet brydsammare är däremot punkt 2 — d. v. s. det där om »ärendet». Dock inte för alla, ty för somliga har även den punkten varit avundsvärt klar och enkel. Man har resonerat som så, att

ärendet ligger i den kungl. propositionens rubrik, eller också har man tagit omskrivningar — som exempelvis herr Clason nyss gjorde — vilka säga ungefär detsamma. Själv har jag nu måst säga mig, att detta är att göra det alltför lätt för sig, ty dessa båda: ärendet och rubriken, äro säkerligen ytterst sällan kongruenta. Utan det är väl i stället så, att ärendet är det, som Kungl. Maj:t den här gången *usslar* med. I detta speciella fall behöver man varken gissa sig fram eller anstränga sitt skarpsinne, ty i propositionen nr 410 till årets lagtima riksdag — som Kungl. Maj:t för övrigt hänvisar till i den proposition, det här gäller — anger Kungl. Maj:t, att det är frågan om övning av 1919 års värnpliktiga, som det här rör sig om. Kungl. Maj:t anger vidare, att de hårt ansträngda finanserna, den blivande allmänna revisionen av försvarsväsendet och behovet av arbetskraft för det produktiva arbetet m. m. varit de saker, som gjort det nödvändigt för Kungl. Maj:t att taga just dessa övningar under omprövning. I denna fråga har nu Kungl. Maj:t sökt den lösning, som ligger i propositionen nr 9, men det är klart, att riksdagen inte är bunden vid den lösningen. Riksdagen kan naturligtvis söka sig andra lösningar, och jag måste gentemot herr Clason säga, att riksdagen också har rätt att pröva de faktorer, som stå i sammanhang med detta — lät mig säga, i »oskiljaktligt sammanhang» med detta — och som varit bestämmande för Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t framlade propositionen nr 9. Jag kan inte se, att herr Lindhagens motion om skytteväsendets avskaffande står i något som helst sammanhang härmed, men jag tillät mig säga i utskottet, och jag upprepar det här, att ifall herr Lindhagen i stället hade motionerat om, att man borde spara på krutet, så hade han framlagt en fråga, som åtminstone parallelliserar med Kungl. Maj:ts intentioner, och jag tror, att det hade varit klokt, om talmanskonferensen tagit sig en liten funderare. Ty frågan om övningarna av 1919 års klass är inte bara en fråga om 150 dagar eller 120 dagar, utan det är en fråga om många andra ting. Och om man underkänner Kungl. Maj:ts förslag, underkänner man naturligtvis framför allt Kungl. Maj:ts utgångspunkter, men från dessa Kungl. Maj:ts utgångspunkter kan en motionär finna ut många kombinationer, som stå i verkligt organiskt samband med det s. k. ärendet. Ja, jag skulle vilja gå ändå längre: om det här hade väckts förslag, att man skulle vidtaga sådana åtgärder, att 1919 års klass besparades 1918 års sanitära vedervärdigheter, så skulle detta till synes ha varit ett fullkomligt nytt ärende, men jag tror, att det precis skulle ha täckt det, som är grundlagens mening i det här stycket.

Men denna, som jag själv tror, oförevillade syn på tingen gagnar inte herr Winberg. Ty i ett avseende är ramen med rätta snäv. Kungl. Maj:t sysselsätter sig endast med 1919 års klass. Vad som ligger utanför den ramen, det ligger nu en gång därutanför. Det är ingenting att göra åt den saken. Och jag tycker därför, att motiveringen i memorial nr 1 är förfelad, och det är därför jag har reserverat mig emot den.

Ang. propositionsvägran beträffande viss motions remiss till utskott.

(Forts.)

Ang. proposi-
tionsvägran
beträffande
viss motions
remiss till ut-
skott.
(Forts.)

Nu säger man — det vet jag, och den invändningen har ofta hörts — att bägge motionerna ligga utanför den ramen. Men jag har inte kunnat dela den uppfattningen. Herr Wigforss' motion är synnerligen vagt formulerad. Herr Winberg är däremot mycket omsorgsfull, då det gäller att göra klart för oss, vad han menar. Han menar »samtliga värnpliktsövningar — däri inbegripet jämväl repetitionsövningar» o. s. v. allt det däremot, som reservanterna till memorial nr 1 lagt in i herr Wigforss' motion, det *kan* ligga där, men det *behöver* inte ligga där. Och då herr Wigforss knutit sin motion till kungl. propositionen nr 9, har jag ansett det vara riktigast att i fråga om *tolkningen* också knyta an till propositionen nr 9, och därigenom har jag kommit till det resultat, som jag kommit till.

Till sist en liten personlig vändning till motionären, herr Winberg. Han talade ganska utförligt om den snillrikhet, som karakteriserar konstitutionsutskottet i dess grundlagstolkning, och han ställde den gentemot det sunda förnuft, som han själv, förmodar jag, i detta fall ansåg sig representera. Han gjorde det inte utan en viss ironi, vars udd alldeles oförtydligt var riktad mot konstitutionsutskottet. Det skulle då vara en fatal situation, därest herr Winberg i detta stycke inte i högre grad representerade det sunda förnuftet, än vi i konstitutionsutskottet enligt hans mening representera snillrikheten.

Herr Lindhagen: Det var välgörande att höra, att den siste ärade talaren medgav, att det fanns vissa förutsättningar för en kungl. proposition och inte bara vissa formella föreskrifter, och att det var ur dessa förutsättnings synpunkt man skulle bedöma, vad som ägde oskiljaktigt sammanhang med propositionen eller icke. Enligt min uppfattning frångick han emellertid sedan denna generösa syn på tingen och föll tillbaka på den formella tolkningen och konstaterade, att det här bara gällde vissa övningar. Jag vill i detta fall säga, att om situationen i världen varit sådan, att regeringen sagt: »Vi vilja behålla vår härordning, men här har uppstått en liten olägenhet i en viss detalj, och därför önska vi en ändring i den», då skulle jag också ansett mig fullkomligt obefogad att väcka de motioner, jag nyligen väckte. Men här är just *förutsättningen* för den kungl. propositionen en helt annan. Regeringen har sagt: »Efter världskriget måste vi göra om vår härordning. Här är en liten försmak och början.» Då denna försmak inte smakar mig tillräckligt, måste jag smaka mera, och därför väckte jag min motion.

Herr Clason yttrade, att det var »fullständigt klart», att ett studium av grundlagen gav den tolkning han förordade. Jag får säga, att vi åtminstone kunde vara eniga om, att den saken inte är klar, då vi framför oss ha ett konstitutionsutskottsutlåtande, som innefattar en hel serie av skiljaktiga meningar både i slutsatserna och i motiveringen, och där det t. o. m. finnes, som herr Winberg uttryckte sig, en s. k. hoppande majoritet, ehuru jag medger, att de, som bildat denna majoritet, med lika fog som alla de andra kunna resonera så-

som herr Olsson gjorde nyss, därför att man kan ju ge skäl för allting och således även för en sådan mening. Sålunda, fullständigt klart är det tydligen inte, och det kan då inte falla mig in att inför dessa memorial och inför virrvarret av olika meningar, hos talmän och kammare och allt vad högt och förnämt och tankedigert finnes, säga, att allting är klart. Under sådana förhållanden kan jag bara deklarerera, att min uppfattning ansluter sig i allt väsentligt till den reservation och det muntliga anförande, som avgivits av herr Ljunggren.

Det skall bli ganska intressant i alla fall att se, hur det kommer att ställa sig vid nästa riksdag, då jag, om jag lever och inte blir upplöst, kommer att väcka en motion, som går ut på, att man på grund av den fullkomliga oklarheten i dessa grundlagsbestämmelser, som är dokumenterad genom dessa utlåtanden, måtte försöka få någon klarhet om lagens mening och inte bli hänvisad för varenda gång till ett sådant gränslöst godtycke, och denna motion kommer att gå ut på, att den rätt att väcka motion i anledning av kungl. proposition, som finnes vid lagtima riksdag, också skall gälla för urtima riksdag. Det är en enkel fordran. Jag vill inte söka utröna, om den är demokratisk eller odemokratisk, det intresserar mig för övrigt inte vidare, ty jag har kommit ifrån dessa gamla slagord. Men jag tycker, att det överensstämmer med ett sunt krav på svenska folkets yttranderätt, att dess representation skall kunna i anledning av en proposition även vid en urtima riksdag, som dock skall avse särdeles viktiga frågor, få rättighet att påkalla de ändringar, de jämkningar, de återförvisningar, som den har rättighet till, när det gäller propositioner vid lagtima riksdag.

Den nu uppenbarade ordningen innebär också en mycket stor fara i all synnerhet för de s. k. minoriteterna. Det enda skydd, de ha, är grundlagens bestämda föreskrifter och den gamla praxis, som utvecklats sig. Denna praxis kan visserligen brytas då och då, men det tar i alla fall emot, och det finnes dock nu en praxis för den lagtima riksdagen, som någorlunda reglerar, hur långt en motion i anledning av en proposition får gå. Det är i alla fall så i riksdagslivet — det är min ständiga erfarenhet, och det ligger kanske i sakens natur — att den prövning, som äger rum från kamrarnas eller från konstitutionsutskottets sida är i stort sett partipolitiskt — talmännen får man väl tro mera på, därför att det vilar ett visst ansvar på dem, men även de följa i alla fall sin individuella instinkt. Man ser det vid dechargedebatterna, då man alltid sväljer sin egen regerings kameler och alltid silar motpartiernas regerings myggor. Det är inte fråga om någon rätt i detta fall.

Så blir det också ifråga om motionsrättens omfattning, särskilt med det laglösa godtycke, som nu introducerats. Om en motion innehåller något, som man rysligt gärna vill ha prövat, ja, då är det märkvärdigt, vad de formella invändningarna smälta bort som snö för vårsolen, men är man avogt stämd, då anta de formella hindren gestaltningar, som ofta överträffar Himalaya i storlek.

Vid sådana förhållanden gäller det här också minoriteternas rätt

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1919. Nr 5. 2

Ang. Propositionsvägran beträffande viss motionsremiss till utskott.

(Forts.)

Ang. proposi-
tionsvägran
beträffande
viss motions
remiss till ut-
skott.
(Forts.)

gentemot majoriteterna, och då majoriteterna merendels förtrycka minoriteterna med alla upptänkliga medel, och dessa majoriteter oftast ha sin regering sittande vid makten, äventyra minoriteterna, att deras kritikmotioner i anledning av de propositioner, som från majoritetsregeringens sida framläggas för urtima riksdag, i stor utsträckning undertryckas av kamrarnas majoriteter.

Vad för övrigt beträffar det där begreppet »oskiljaktigt», föreställer jag mig, att är en sak oskiljaktig från en proposition, har regeringen också medtagit denna sak i sin proposition, ty inte kan regeringen utelämna en sak, som är oskiljaktig från propositionen. Men det kan ju hända någon gång, att Kungl. Maj:t alldeles glömt bort något, och då kan en motionär således tillåtas påpeka detta. Men eljest medtar naturligtvis en proposition allt, som är oskiljaktigt, ty kan en sak skiljas därifrån och ej behöva bedömas om ej sådant särskilt påkallas, då är den icke oskiljaktig från propositionen. Således leder det hela till, att endast kungl. propositioner och ingenting annat böra få förekomma vid urtima riksdag. Ätminstone ligger det i majoriteternas makt att kunna gå ända intill den gränsen, när det gäller att bedöma, vad som skall få förekomma eller icke, och det är sålunda rena godtycket eller förtrycket, som blir gällande, och så sker nästan alltid.

Då här anförts exempel, vill jag å min sida som exempel framhålla den motion, som vid förra riksdagen väcktes om, att frågan om söndagsvilan och nattarbetet skulle behandlas i sammanhang med arbetstidspropositionen. Så skedde ock utan invändningar. Då nu hela denna sak föll vid den lagtima riksdagen, hänsköts den till urtima riksdagen. Men nu får dock motionen icke följa med längre. Detta är väl någonting rent av underbart. Jag relaterar det bara som ett exempel på, vart det kan leda, och därför har denna sak »oskiljaktigt sammanhang» med den vi debattera, fastän det nu egentligen rör värnplikten.

Det föreslogs av regeringen en arbetsvecka på 48 timmar. Då hemställde en motionär, att dessa timmar icke må förläggas på natten eller på söndagen, för så vitt det inte vore alldeles nödvändigt. Hade inte detta »oskiljaktigt sammanhang» med den andra frågan? Den socialdemokratiska internationalen har i alla tider sammanfattat dessa tre krav i en enda punkt såsom oskiljaktiga med hänsyn till sina konsekvenser: normalarbetsdagen, söndagsvilan och friheten från nattarbete. Ändå fanns det sannolikt även socialdemokrater, som röstade för, att dessa krav skulle betraktas såsom skiljaktiga, och ansågo, att det endast fanns ett lösligt sammanhang mellan dem. Man resonerar naturligtvis härvid under en sådan tvångsföreställning, som en talare här talade om, under en bokstavsträldom, som alltid ingriper på ett ödesdigert sätt i människornas styrelsesätt. Den proposition, jag talar om, avsåg arbete om dagen. Och då kommer en motionär och talar om arbete på natten! Det finns ju inte större skillnad än mellan natt och dag menar man. Vidare talar man om arbete på söndagen! Ja, men herre Gud, här är väl fråga närmast om arbete

på vardagar, och det är ju stor stor skillnad på söndag och vardag. Det är klart, att det inte finns något samband!

Och ändå råder här som sagt det mest oskiljaktiga sakliga sammanhang, man kan tänka sig. När det gäller att ordna arbetstiden för vissa stora arbetargrupper, skall man väl ha rätt att motionera om, att dessa 48 timmar böra, om det inte är alldeles nödvändigt att göra undantag, förläggas till dagen och inte till natten, till vardagarna och inte till söndagarna.

Jag vill inte ens säga, att jag inte har något yrkande, ty jag tycker, att det är så dåligt alltsammans.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande memorial till handlingarna.

Föredrogs ånyo tredje särskilda utskottets utlåtande nr 2. i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning, dels ock en i ämnet väckt motion.

Till tredje särskilda utskottet hade riksdagens kamrar förberedande behandling hänvisat en den 2 augusti 1919 dagtecknad proposition, nr 8, däruti Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning.

Härigenom förordnas som följer:

Värnpliktiga av årsklassen 1910 vid fotfolket, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna, trängen och intendenturtrupperna, ävensom värnpliktiga av årsklassen 1914 ä vid rytteriet, fältartilleriet, positionsartilleriet, fältingenjörtrupperna och fälttelegraftrupperna må, i den utsträckning Konungen närmare förordnar, befrias från skyldighet att fullgöra dem jämlikt § 27 mom. 3 värnpliktslagen åliggande reservtruppövning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Vidare hade till utskottets förberedande behandling hänvisats en av herr *Lindhagen* inom första kammaren avgiven motion, nr 8, däruti motionären, med åberopande av de skäl, som i korthet av honom framförts i remissdebatten den 8 innevarande augusti, hemställt, att riksdagen med anledning av propositionerna nr 7, 8 och

Ang. befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning m. m. 9 ville besluta fullständigt inställande av de övningar, som i propositionerna berördes, och i varje fall skänka landet någon väsentlig lättnad utöver den tämligen principiösa och obetydliga nedsättning i övningarna, som i propositionerna förordades.

(Forts.)

Utskottet, som i sammanhang med den kungl. propositionen förefatt till behandling herr Lindhagens motion, i vad den avsåg de värnpliktsövningar, som i propositionen berördes, hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt,

1:o att Kungl. Maj:ts i propositionen nr 8 framlagda förslag måtte av riksdagen bifallas;

2:o att herr Lindhagens motion nr 8, i vad den avsåg de värnpliktsövningar, som i förenämnda proposition nr 8 berördes, måtte anses besvarad genom utskottets under 1:o gjorda hemställan.

Herr Lindhagen: Den motion, jag har väckt, har naturligtvis inte tillkommit i någon som helst förhoppning att vinna något understöd. Jag kan dock inte annat än förvåna mig, då jag konstaterar, att det verkligen gått t. o. m. så långt, att någon sympati någonstädes icke ens har uttalats för tanken, att det är väl litet Kungl. Maj:t har bjudit på och att man verkligen borde ha gått längre än till dessa småsaker, som Kungl. Maj:t för att trösta svenska folket velat framlägga till riksdagens bedömande. I utskottets utlåtande har också talats om såsom en motivering för det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, att det är angeläget »att kunna åt det produktiva arbetet ägna alla till buds stående krafter» liksom »att i möjligaste mån begränsa de för närvarande synnerligen höga utgifterna för försvarsväsendet». Där har man talat om det produktiva arbetet och kostnaderna för försvarsväsendet, men som vanligt har man glömt bort människorna. Den frågan finns emellertid också på dagordningen. Det finnes en stor mängd av dessa värnpliktiga, som — jag måste uttala ordet, ty jag får åtskilliga brev, där jag kan läsa detta uttryck, som man också ofta får höra — helt enkelt *hata*, utav sitt hjärta hata dessa övningar. De vilja inte gå där och träla och kasta bort sin tid för något, som de finna under nuvarande förhållanden vara alldeles ändamålslost. Vad utskottet anfört är alltså en alldeles för fattig motivering för förslaget i och för sig, men det kan ju vara möjligt, att det är betingat av det lilla, som Kungl. Maj:t i detta avseende bjuder det svenska folket.

Således, om man går ut ifrån förutsättningarna för Kungl. Maj:ts förslag, att härordningen nu skall göras om, är det här för litet, och det är därför jag väckt mitt förslag, som är alternativt: antingen att det hela skall tagas bort, som vi helst önska, eller att man går längre, än Kungl. Maj:t föreslagit, i fråga om inskränkning av övningarna. Men inte en röst har höjts för, att det är för litet att gå från 180 dagar till 150 och från 150 till 120 med mera

sådant. Det är dock bara sken och inte någon stor levande verksamhet bakom ett sådant förslag.

Jag yrkar bifall till min motion.

Herr Kvarnzelius: Skiljaktigheten mellan herr Lindhagen och utskottet beträffande det ärende, som nu föreligger, är ju den, att under det att utskottet förordat Kungl. Maj:ts förslag, i vad det gäller 1911 års klass, nämligen att dess reservtruppövningar skulle uppskjutas till 1920, innehåller herr Lindhagens motion förslag om, att dessa reservtruppövningar nu skulle efterskänkas beträffande 1911 års klass. Därest såsom jag hoppas 1920 års riksdag kommer att besluta befrielse för 1911 års klass från fullgörandet av dessa reservtruppövningar, kan jag egentligen inte se, att det i realiteten föreligger någon skiljaktighet mellan herr Lindhagens och utskottets ståndpunkt, och därför förvånar det mig inte alls, att utskottet beträffande detta utlåtande har varit fullständigt enigt.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen, i vad den avsåge de värnpliktsövningar, som berördes i Kungl. Maj:ts proposition nr 8; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo tredje särskilda utskottets memorial:

nr 3, angående avlöning till de vid innevarande urtima riksdag hos kamrarna och i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjänte.

Utskottets hemställan bifölls.

nr 4, i anledning av riksgäldsfullmäktiges förslag rörande ordnandet av restaurantrörelsen inom riksdagshuset.

Lades till handlingarna.

Anmälades och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 5, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uteslutande från Stora Sjöfallets nationalpark av vissa områden.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Ang. befrielse
för vissa värn-
pliktiga från
skyldighet att
fullgöra
reservtrupp-
övning m. m.
(Forts.)

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu kl. 12,27 på dagen att, för att lämna tredje särskilda utskottet tillfälle inkomma med ett skrivelseförslag, ajournera sina förhandlingar till kl. 1 e. m., då desamma återupptogs under ledning av herr vice talmannen.

Anmälades tredje särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning, dels ock en i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslaget godkändes, under förutsättning att även andra kammaren bifulle vad utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2.

Protokollsutdrag härom justerades.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 1,04 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 1 september.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 10, angående anslag till arbetsrådet m. m.; samt
nr 17, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att verkställa fastighetsbyte med danska staten i syfte att bereda lokaler för svenska beskickningen och svenska konsulatet i Köpenhamn m. m.

Justerades protokollen för den 22, 23 och 25 nästlidne augusti.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 10, angående anslag till arbetsrådet m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 17, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att verkställa fastighetsbyte med danska

staten i syfte att bereda lokaler för svenska beskickningen och svenska konsulatet i Köpenhamn m. m.

I sammanhang härmed upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 51, med inbjudan till första kammaren att förena sig med andra kammaren i dess beslut, att tredje särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition nr 17, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att verkställa fastighetsbyte med danska staten i syfte att bereda lokaler för svenska beskickningen och svenska konsulatet i Köpenhamn m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Berörda inbjudan antogs av första kammaren.

Därefter hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till tredje särskilda utskottet.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 3,08 e. m.

In fidem
G. Aman-Nilsson.
